

ПРЕДРАГ ПАВЛИЋЕВИЋ*

Академија за националну
безбедност
Београд

РАДОСЛАВ БУБАЊ

Факултет спорта и
физичког васпитања
Ниш

УДК 351.78:323.28

Монографска студија

Примљен: 18.12.2014

Одобрен: 22.01.2015

ВЕЛИКИ СПОРТСКИ ДОГАЂАЈИ И СУПРОТСТАВЉАЊЕ ТЕРОРИСТИЧКОЈ ПРЕТЊИ

Сажетак: Предмет рада су велики спортски догађаји и тероризам, са тим у вези поједини аспекти контратерористичке политике, стратегије и мера. Циљ рада је да се преко анализе наведених проблемских оквира предложи неки елементи за постављање теоријског оквира менаџмента безбедности у спорту. Велики спортски догађаји су издвојени због обима и сложености мера које узрокују безбедносни ризици њиховог одржавања, укључујући и претњу тероризма, посебно због озбиљности последица које успешан терористички напад може прозроковати. Поменути проблемски оквири се третирају због своје феноменолошке (и теоријске) сложености како би се преко разматрања њихових релација показала комплексност проблемских оквира менаџмент безбедности у спорту. Закључено је да ова дисциплина наука о безбедности, уз очување свог предметног оквира, мора имати у виду шири контекст, уважавати разноврсне теоријске прилазе, тиме задобити отворену теоријску перспективу.

Кључне речи: безбедносни менаџмент, спорт, безбедносни ризици, безбедносна претња, тероризам, контратероризам (антитероризам)

Предмет и циљ рада

За почетак прихватимо став да се безбедносни менаџмент у спорту „односи на примену знања из области безбедносног менаџмента у циљу успешног вођења и унапређења спортских организација и спортских манифестација”¹.

* predrag_pavlicevic@yahoo.com

¹ Мишковић, Миљановић, Амедовски, 2010: 79. Ибидем: „Основне функције безбедносног менаџмента јесу процењивање актуелних и потенцијалних безбедносних претњи, изазова и ризика, предузимање мера ради отклањања опасности успостављање система који ће бити способан да штити спортску организацију од свих облика угрожавања, да контролише спровођење безбедносних мера и функционисање система безбедности, да пружа одговарајуће информације топ менаџменту, да израђује безбедносне анализе у циљу опстанка и раста спортске организације и пружања пуне сигурности свим запосленима у спортској организацији као и учесницима спортских приредби”.

Предмет овог рада су велики спортски догађаји, терористичка претња и ризици који се поводом њих могу јавити, с тим у вези поједини аспекти контратерористичке политике и стратегије. Циљ рада је да се преко наведених проблемских оквира упути на неке елементе од значаја за постављања и развој теоријског оквира менаџмента безбедности у спорту.

Тероризам је издвојен услед озбиљности последица које може прозроковати успешно изведен терористички напад, потом због обима и сложености мера и субјеката укључених у безбедносне стратегије и пројекте на његовом спречавању. Карактер, обим и усмереност безбедносних мера и активности свакако зависи од величине и значаја спортског догађаја те су разматрани велики спортски догађаји као феномен од изразитог економског, политичког и друштвеног значаја који повлачи за собом комплексне безбедносне проблеме, налаже предузимање обимних и сложених безбедносних мера које узрокују безбедносни ризици њиховог одржавања, укључујући управо претњу тероризма. Имајући у виду да је концептуални и истраживачки оквир контратероризма веома сложен назначавају се, оцењујемо у довољној мери, поједини аспекти контратерористичке политике, стратегије и мера – инструменти њиховог концептирања и процене – како би се проверило да ли и/или на који начин КТ инструменти и аналитички оквири могу употпунити концептуални оквир менаџмента безбедности у спорту. Анализа поменутих комплексности, у границама обима и карактера овог текста, показује комплексност проблемских оквира менаџмента безбедности у спорту.

Мега спортски догађаји

Теорија упућује² да мега спортски догађаји (олимпијаде, шампионати, лиге, купови) постају глобални спектакли који су организатору – нацији и граду домаћину – од огромног економског, политичког и друштвеног значаја. Они подижу национални/међународни престиж и снажно подстичу економски раст: иницирају регенерацију града – и то не само изградњу инфраструктуре, развијају туризам и дижу приходе од туризма, као локација(е) привлаче друге мега догађаје, повећавају запосленост и основ су за урбано предузетништво, отварају могућности за нова партнерства са глобалним корпорацијама. У пост-9/11 окружењу се паралелно снажно испољавају комплексна безбедносна питања која су од кључног утицаја за планирање и спровођење ових догађаја. Расту издаци за обезбеђивање ресурса (новчаних средстава, кадровских и техничких потенцијала) којима се осигурава безбедност. Закључујемо да карактер и логика великих спортских догађаја – ризици које повлаче за собом (првенствено број учесника и могућност сукоба навијача) – налажу потребу предузимања широког опсега мера безбедности које се рефлектују на ширу социјалну средину³. Ови догађаји узрокују комплексна питања која се истражују из правне,

² Види: Giulianotti and Klauser, 2011: 3157-3160.

³ Према, Ибидем, закључујемо да се исказује потреба за формирањем (означавањем, уређивањем и контролисањем) ограничених траса кретања публике кроз град (њеног приступа спортским

социолошке, политиколошке и/или културолошке перспективе. Мада су углавном подржани грађанском и/или националном солидарношћу у односу на мега спортске догађаје јављају се отпори маргинализованих и опозиционих колективитета. Како је савремени мега догађај „симптоматски израз ширег кластера дешавања у савременом безбедносном управљању” у подручју „од милитаризације и комерцијализације јавне безбедности до повећања техноло-гизације урбано-центриране безбедности и мера надзора” јављају се питања на који начин мега спортски догађаји могу бити „катализатори у формирању цен-трализованог урбаног управљања безбедношћу”, односно „како савремене безбедносне праксе и надзор утичу на урбане средине”. Издвајамо проблемске оквире:

- Локални, национални и међународни контекст и покретачке снаге (решавања) проблема безбедности мега догађаја, са широким сетом питања: дебате фокусира-не на капацитете мега догађаја да активирају и олакшају јавне политике и развој; нове социјалне покрете настале у знак протеста према мега спортским до-гађајима; пренос најбољих безбедносних пракси где се локални актери све више глобализује услед нужности сарадње и стандардизације; комбинацију процеса и пројеката који окупуљају јавне и приватне, локалне, националне и транснационал-не актере; навијачке/фан зоне⁴;
- Комплексна интеракцију безбедносних техника и стратегија унутар и изван град-ског стадиона са утицајима на развој спорта⁵;
- Интеракције примењених безбедносних технологија (на спорт фокусираних) и градова-домаћина показују да мега спортски догађаји често дају кључну поставку за тестирање и даљу (ширу) примену нових безбедносних технологија и стратеги-ја, технолошких хардвера, инфраструктурних решења и рутински пренос знања.

објектима и смештајним капацитетима спортиста), као и затвореним и контролисаним простор-ним ентитетима, посебно уређеним и организованим деловима урбаног окружења (навијачких – фан зона) – уз примену технологија надзора и повећан број безбедносног особља – што узрокује цепање урбаних средина.

⁴ Види ближе Ибидем: 3161-3162.

⁵ Тачније: „... контролне стратегије у оквиру стадиона имају карактеристичне ефекте на искуства гледаоца, уживање спектакла и спољне друштвене односе. У неким спортовима, нарочито фуд-балу, физичко одвајање или 'сегрегација' супротстављених навијача унутар и изван стадиона је ненамерно послужила да промовише препознатљиву унутаргрупну и међугрупну друштвену динамику, интензивирањем, на пример, облика солидарности унутар група навијача, изражавање друштвеног ривалства и непријатељства између ривалских група, као и потенцијал за негативне или конфронтирајуће размене између гледалаца и полицајаца (Giulianotti i Armstrong, 2002, Stott и Reicher, 1998). Мешавина безбедносних и комерцијалних проблема може послужити да се подрије уживање у спортским догађајима... Пацификовани спортски објекти пружају више стабилан друштвени амбијент за привредне активности и имају за циљ да се обрате више 'циви-лизованом' хабитусу богатијих потенцијалних гледалаца (Murphi et al., 1990)... 'фан зоне' ства-рају нове врсте безбедносних брига, и ако се њима лоше управља, може да се допринесе вели-ким пропустима у јавном реду... турнири... који се одржавају у периоду од неколико месеци, се могу посматрати као продужени мега догађаји који генеришу понављајућа питања безбедности за градове домаћине конкурентних клубова... дискурс који покушава да помире два конфликтна аспекта спортских мега догађаја: с једне стране, услов за успостављање широких, скупих и друштвено инвазивних антитерористичких мера у урбаним срединама; с друге стране, задржа-вање старијих аргумената раста повезаних са економским, политичким и друштвеним користима домаћинима оваквих догађаја”. Види ближе Ибидем: 3163-3164.

Овај тренд је каналисан политичким смерницама и документима (нпр. *2004 EU handbook on securing against terrorist acts at major sporting events*), стандардизованим нормама и процедурама за организовање догађаја, као и организационим и неформалним механизмима који олакшавају 'институционално учење' и 'брз пренос политике' (сајмови технологије, стручне конференције, вежбе). Уз праћење напретка у њиховој примени. Поред тога, преношење политике у безбедносним питањима проширију се изван сфере спортског, до мега догађаја у другим областима (забавних, културних, привредних, политичких скупова). Спортски мега догађаји остављају 'безбедносне легате' народима и градовима домаћинима, нарочито у имплементацији технологија надзора и прикупљања података, управљању и контроли урбаних простора, тестирању стратегија за 'чишћење' маргиналних популација и увођење реда и законодавство. Мада, уз пратећа питања ограничавања грађанских слобода, посебно права на слободно удруживање и јавно окупљање⁶.

Модел безбедносног менаџмента спортске приредбе, који се може срести у домаћим изворима даје корисне и оперативне препоруке⁷, али се као и сваки модел може употпунити. Тако покривање безбедносних аспеката организовања спортских догађаја, посебно великих спортских догађаја, налаже потребу осмишљене, комплексне и континуиране обуке. При чему питања обуке индицирају многа организациона питања. Рецимо, констатује се:

„Кључна компонента у заштити критичне инфраструктуре као што су стадиони и арене је ефикасна обука особља. Обука је дефинисана као 'образовни, информативни и процес развоја вештина који доводи до очекиваног учинка кроз промену схватања и понашања'. Обука би требало да се усресреди на стратегије управљања инцидентом, праксе управљања ризиком, планове за сигурност и безбедносне планове, политике, мере заштите, и континуитет пословања и принципе опоравка”⁸. Тако се у САД, према National Center for Spectator Sports Safety and Security (NCS4), обука безбедности у спорту обавља на нивоу:

- командне безбедносне групе (више-агенцијског руководећег тима који се састоји од стручњака из области менаџмента спортског објекта, полиције, управљања у ванредним ситуацијама, за пожар/опасне материје и хитне медицинске услуге), а где тренинга треба да буде усмерена ка ефикасној комуникацији и сарадњи међу различитим агенцијама, јер припадници требају бити обучени у основним концептима у односу на мултиагенцијску сарадњу, процену ризика, планирање и принципе одговора/опоравка;
- супервизора, са кључном одговорношћу спровођења политике и процедура, надгледања програма обуке и вредновања кадрова, и
- безбедносног особља (са задацима везаним за безбедност паркинга, улазе у објекте, проверу улазница и акредитива), укључујући редаре и особље за заштиту имовине и људи⁹.

⁶ Види ближе Ибидем: 3164-3166.

⁷ Мишковић, Миљановић, Амедовски, 2010: 80-83.

⁸ Hall, 2010.

⁹ Посебно се, Ибидем, подвлачи значај волонтера. Излажу се критеријуми за њихов број уз напомену да при великим спортским догађајима волонтери обично чине више од 50 одсто свих

Наглашава се да „спортске организације треба да спроводе вежбе ради тестирање планова и промовишу свест о улогама и одговорностима особља током инцидент сценарија”, а како би се проценио ниво спремности и побољшала њихова способност, и ојачао концепт тимског рада¹⁰. О значају континуиране обуке говори чињеница да је у оквиру U.S. Department of Homeland Security Exercise and Evaluation Program (HSEEP, 2007) дефинисано седам врста вежби, и то: на бази дискусије (на којима се учесници упознају са актуелним плановима и политикама, а могу и да развију нове планове и политике), као и операционо-базирани вежбе (које су комплексније, и потврђују планове и политике, разјашњавају улоге и идентификују недостатке ресурса у безбедносним операцијама)¹¹.

Велики спортски догађаји и тероризам

У студији под називом „Concepts of Terrorism: Analysis of the rise, decline, trends and risk”¹²:

- претња (*терористичка*) се дефинише преко два фактора, тачније, као *производ способности и намера*;
- *дефиниција ризика* укључује два фактора: 1) вероватноћу (то је претња, испољена у вољи и способности терористичких група да изведе напад и 2) потенцијални утицај или последице (терористичких) активности. Висина ризика је пропорционална производу вероватноће претње и обиму последица. Релевантан је и трећи фактор – рањивост циљева, те је ризик *дефинисан као производ претње, рањивости и последица*. Рањивост се разматра заједно са претњом, јер је она снажно повезана са способностима – што су мање потребне способности за превазилажење потенцијалних препрека, то је већа претња за одређену мету. Студија постулира и да је угроженост компонента способности (није самостална променљива¹³) – заштићене мете одбијају групе слабог капацитета за напад.

упослених (и уз назнаку да је за Олимпијске игре у Лондону 2012 пројектована потреба за 71.000 волонтера).

¹⁰ Уз напомену, Ибидем: „Вежбе помажу менаџерима објекта да: • Разјасне улоге и одговорности • Побољшају интерагенцијску координацију и комуникације • Открију недостатке ресурса • Развију индивидуалне перформансе • Идентификују могућности за побољшање”.

¹¹ Истиче се, Ибидем, да федерални и државни органи пружају бесплатну обуку, укључујући Department of Homeland Security и Federal Emergency Management Agency (FEMA). Док National Center for Spectator Sports Safety and Security (NCS4) препоручује више курсева који се, између осталог баве: обуком везаном за карактеристике и принципе и организациону структуру Командног система инцидента (*Incident Command System, ICS*); упознају полазнике са Националним системом за управљање инцидентом (*National Incident Management System, NIMS*); пружају обуку за ефикасан рад током инцидента у систему командовања, особа умешаних у хитне планирање, реаговање, ублажавање и опоравак; упознаје учеснике са концептима и принципима National Response Framework – курс намењен државним руководиоцима, приватном сектору и лидерима невладиних организација, практичарима за ванредне ситуације; или су фокусирани на изградњу могућности мулти-агенцијске сарадње, итд.

¹² Concepts of Terrorism: Analysis of the rise, decline, trends and risk, *Transnational terrorism, Security & the Rule of Law*, Deliverable 5, WP 3, Дец. 2008, Интернет, пп. 80-84.

¹³ Ибидем: 93-94: „Наравно, што је организација способнија, то више опција има на располагању. На пример, Осама бин Ладеновој и Ајман ал Завахиријиној Ал-Каиди, као и неким повезаним организацијама цихадиста, нашироко су признате њихове високо развијене организационе спо-

У студији се упућује да су Cragin and Daly (2004) дефинисали ближе индикаторе намера и способности терористичких група – чиме су формирали матрицу за анализу опасности у којој је ради поређења сваком прагу додељена нумеричка вредност (више вредности означавају повећану претњу) – те се ова матрица оцењује погодном за процену терористичких претњи по Европу:

- *Индикатори о намерама терористичких група – прагови анти-европских осећања*, и то: анти-европска реторика и/или зацртани циљ дестабилизације важних европских партнера (вредност 1), удруживање са другим терористичким групама које настоје да циљају европске грађане и институције (вредност 2), изричито анти-западна идеологија и/или историја значајних напада на важне европске partnere (вредност 3), европски грађани и/или имовина као мете које следе локалну агенду (вредност 4), посебно фокусирање напада на европске циљеве (вредност 5);
- *Индикатори способности терористичких група – праг демонстрираних и уочених нападачких вештина*, и то: убити или повредити 50 или више људи у једном нападу (вредност 1), намерно циљати незаштићене стране држављане (вредност 2), убити или повредити 150 или више људи у једном нападу (вредност 3), удар на чуване циљеве (вредност 4), успешно координирани вишеструки напади (вредност 5).

Теорија учава да су мега спортски догађаји атрактивне мете терориста јер су снажно повезани са привредом и културом датог друштва, односно, рањиви су на терористичке нападе услед три кључна разлога:

- прво) јер су простори на којима се одигравају симболички мете, то су догађаји од високог медијског значаја (националног и/или међународног), њихово медијско уоквиравање може бити у директној супротности са културним уверењима одређених сегмената популације – те могући терористички напади шире поруку о другим културним вредностима и угрожавају имиџ домаћина;
- друго, ове догађаје чине разноврсне активности на релативно малом простору уз присуство великог броја људи те је потенцијал за изазивање масовних жртава евидентан (спортске просторе је тешко обезбедити јер се велике групе људи окупљају при уласку и изласка са објеката¹⁴), док су сами градови домаћини у већини случајева многољудни;
- треће) услед утицаја који може имати терористички напад на националну и међународну економију, угрожавајући и пословне трансакције у будућности¹⁵.

Терористички напад на спортским мега догађајима је предвидљив ризик – схваћен као потенцијална штета на ономе што се сматра вредним. Пошто

способности. Иако оружја која су коришћена за 9/11, нападима у Лондону или Мадриду нису била изузетно софистицирана, тајминг операција је захтевао знатан напор, координацију и припрему... Важан фактор за терористичке могућности је рањивост циља”.

¹⁴ Miller, Veltri, Gillentine, 2008: 21, упућују да већина спортских простора није дизајнирана уз поштовање високог нивоа безбедносних стандарда, нарочито у погледу способности да се контролише приступ и видљивост полазника. Стога је један од начина да се повећа безбедност гледалаца коришћење телевизија за осматрање у непосредној зони догађаја (ИЦТВ). Уз напомену да технолошке мере и стратегије (аутоматизоване технологије које обезбеђују заштитну баријеру, надзор, идентификацију запослених, преглед робе и навијача, као и алармни системи) требају бити део укупне стратегије безбедности објекта и догађаја, уз проактивне активности које подразумевају обуку и едукацију запослених ради изградње безбедносне културе.

¹⁵ Види ближе Ибидем: 16-17, 20-21.

ризик није нешто што је апсолутно објективна вредност – а на основу истраживања процена посетиоца спортских догађаја о нивоу ризика у односу на предузете мере безбедности и потребу (и оправданост) њиховог коришћења – закључује се да управљање ризиком (схваћеним као процес смањења предвидивог ризика до мере да се сматра друштвено прихватљивим) треба обухватити и уважити значај перцепција посетиоца као фактора од утицаја на благовременост и ефикасност реаговања. Стога што посетиоци, свесни ризика по своју безбедност, могу идентификовати подручја рањивости и потенцијално опасне ситуације¹⁶.

Истиче се да тероризам има вишеструке ефекте на спортске догађаје: тренутне (непосредно после 9/11 отказане су или одложене бројне велике спортске манифестације, национални тимови повукли су се из међународних такмичења) и дугорочне финансијске (повећања трошкова безбедности); велики спортски догађаји захтевају софистицирано планирање, све експанзивније а скупље мере безбедности; организатори догађаја и играчи осетљиви су на тероризам, као и конзументи спорта, посебно гледаоци; страх од тероризма утиче на број посматрача (упркос комплексним и опсежним безбедносним мерама Олимпијске игре у Атини 2004, као прве Летње игре по 11/9, биле су жртва повећаних страхова од тероризма). Уз наглашавање да у теорији постоји велика доза сагласности да су мотиви учествовања у спортском догађају мултидимензионални истиче се да перципирана претња од терористичких активности може узроковати промене планова потенцијалних туриста. Такође, да су истраживачи утврдили да је одлучивање туриста под утицајем комбинације ризика, интерних, екстерних, и демографских фактора, а да поједини истраживачи тврде да перцепција ризика повезана са тероризмом значајно варира од својстава туриста: тако да организовани масовни туристи доживљавају тероризам као већи ризик у односу на искусне независне путнике. Свакако, организатори великих спортских догађаја су у парадоксалној ситуацији: догађај зависи од обима медијског информисања, маркетинга и спонзорства, док израженији медијски профил повећава привлачност манифестације као мете терориста и може утицати на број посматрача и њихова искуства. Због ефеката туризма на економске резултате великих спортских догађаја истражује се да ли тероризам утиче на туристе који путују ради спорта (активно или пасивно учествују у такмичарском или рекреативном спорту)¹⁷. Можемо, дакле, издвојити поједине налазе из истраживања обављеног током Светског рагби купа (Rugby World Cup, RWC) – спортског догађаја који је после Олимпијских игара и Светског купа ФлФА вероватно у свету највећи по броју гледалаца и телевизијске публике – оног одржаног 2003. године у 10 градова Аустралије. Истраживање је имало за циљ да установи у којој мери су организатори били успешни у томе да одрже равнотежу између захтева безбедности и уживања гледалаца у спортским дешавањима (преко истраживања перцепција гледалаца о поменутом). Доводећи у питања поједине стереотипе које можемо срести у дискурсима о

¹⁶ Ибидем: 18-19, 22.

¹⁷ Види ближе Taylor and Toohey, 2006: 199-202.

тероризму као и налазе појединих ранијих истраживања, носиоци истраживања су између осталог установили:

- Место одигравања меча генерише највећу вредност у односу на доживљај безбедности – безбедносне провере и присуство полиције и гледалаца ствара осећај сигурности – а да су укупно гледано перцепције о безбедности биле повољне: око 99% посетилаца се осећало безбедно током спортског догађаја¹⁸;
- Млађи посетиоци су се осећали сигурније него старији. Такође су се осећали сигурније они који су Купу присуствовали као фанови. Резултати указује и да је безбедност само један фактор који утиче на ниво уживања публике (мали проценат посетилаца је изјавио да су безбедносне мере побољшале њихово уживање у догађаја). Неутралност осећања поводом безбедности вероватно је била одраз видљивог, а ипак ненаметљивог присуство полиције и обезбеђења (налази указују да су безбедносне мере биле видљиве, али не опструктивне), као и постојања оближњих енклава које су одавале осећај сигурности (RWC барова и ресторана). Уопштено речено, испитаници нису изражавали значајне страхове за безбедност, те став поводом ње није утицао на њихове одлуке да посете такмичења. Перципирана претња тероризма имала је минималан утицај на уживање посетиоца спортског спектакла. Такође, није било очигледних покушаја да се покрене јавно мњење у циљу „распиривања” или производње „моралне панике”¹⁹;
- Истраживачи нису пронашли значајне разлике у ставовима између посвећених рагби навијача и не-фанова, нити разлике у уоченом ризику између појединачних учесника, парова, независних група и организованих туристичких група. Као ни подршку за аргумент (Oriol, 2004) да се у пост 9/11 свету многи туристи осећају неконфорно на путовању, те да је ово осећање изменило обрасце и изборе путовања. Подсећа се да су Kim and Chalip (2004) у студији о потенцијалном путовању на Светско првенство у Кореји 2002 утврдили да што је већа перцепција ризика – мада ризици нису установљени као опште ограничење да се путује – мање су жеље да се присуствује догађају. С друге стране, налази у поменутој студији упућују да су ризици позитивно повезани са перцепцијом испитаника о њиховим способностима да присуствују спортским догађајима, што је навело истраживаче да сугеришу да раст осећаја способности да се присуствује ствара већу забринутост за безбедност. Док је у студији о посетиоцима Светског рагби купа утврђено да су посетиоци релативно одбацивали могућност потенцијалних терористичких аката, а при том је значајан проценат испитаника био неозбиљан у коментарима или агресивно пркосан – што може сугерисати да је после донете одлуке да се путују појединац посвећен присуствовању догађају, те се анксиозност поводом безбедности смањује. Стога, повећањем уважавања жеља и потреба гледалаца и њиховим повезивањем са правним и оперативним императивима организатора, навијачи треба да задобију позитивна искуства, где је један аспект перцепција гледалаца о безбедности и како оне утиче на њихово уживање. Док организатори спроводе безбедносне мере до степена којим се не ризикује сигурност. Како је преко 63% испитаника путовало у групи, друштвено искуство је било важно, што је такође битно са аспекта мера антитероризма. Уз истицање да су „досадашња истраживања показала да су позитивни ставови према спортском догађају снажно повезани са намерама да се конзумира тај догађај” (Cunningham & Kwon, 2003)²⁰.

¹⁸ Види ближе Ибидем: 204-205.

¹⁹ Ибидем: 206.

²⁰ Ибидем: 207.

О специфичној повезаности великих спортских догађаја и тероризма речито говоре тврдње које је извео Andreas Selliaas (2005) анализирајући анти-терористичке стратегије и мере предузете у периоду 1972-2004. поводом олимпијских игара. Студија антитерористичких мера илуструје различита безбедносна окружења и различите безбедносне логике, у три епохе: хладног рата (Минхен – тероризам је национални проблем); после хладног рата (Атланта – тероризам је постао међународни проблем али се њим и даље баве националне снаге безбедности) и пост-9/11 ере (Атина – тероризам постаје питање од глобалног значаја). Наиме, Игре су покренуле оснивање три потпуно нове организационе структуре – национално и глобално – у борби против тероризма: националне антитерористичке јединице у Европи после Минхенских игара 1972; унутар-институционална сарадња у САД после Игара у Атланти 1996; нова глобална мрежа антитерористичке сарадње пре и током игара у Атини 2004. Стандарди безбедности олимпијских игара су, наиме, често служили као покретач употребе у ширем безбедносном контексту, док је безбедносна сарадња, пре, током и после олимпијских игара могла користити антитероризму у другим областима. Закључује се да су неуспеси и уочени безбедносни пропусти у претходним играма били основ за промоцију нових достигнућа у борби против тероризма, олимпијске игре су постављале стандарде за националне организације и међународну сарадњу у борби против тероризма. Са друге стране, Selliaas упозорава да растуће улагање у међународну обавештајну сарадњу, војну и сарадњу полиција може бити контрапродуктивно као антитерористичка стратегија: уместо да ствара осећај безбедног окружења може довести до страха, потом до претераног фокуса на један аранжман (олимпијске игре) – уз паралелно губљење фокуса на друге могуће мете, које постају незаштитене, најзад, раст трошкова може одвратити потенцијалне домаћине игара. Уз опаску: „никада не можемо бити превише сигурни, али можемо трошити превише на безбедност”²¹.

Контратерористичке политике, стратегије и мере

Разматрајући стратегију борбе против тероризма Smith J. Andrew полази од поставке да „офанзивни терористички подухвати и противтерористички одговор обухватају припремну фазу, фазу кризе и фазу последица, од којих свака укључује посебан скуп терористичких активности које захтевају посебне противмере”²². На основу горе назначеног генералног модела активности теро-

²¹ Види шире: Selliaas, 2005.

²² Smith, 2003: „Противтероризам (Counterterrorism), како је дефинисан у Доктрини Сједињених Држава односи се на офанзивне мере... Антитероризам (Antiterrorism) се односи на пасивне, односно дефанзивне мере које се предузимају да би се осујетио терористички напад. Те мере су веома различите и оне обухватају активности као што су: мере физичког обезбеђења, проналажење и уклањање подметнутих бомби, исказивање безбедносних могућности. Управљање последицама (Consequence management) је термин који се појавио у Сједињеним Државама, у жаргону о тероризму, позних деведесетих година, а односи се на све мере које се предузимају, да се умање последице терористичких напада, посебно напада уз употребу хемијског, биолошког, и нуклеарног оружја и експлозива високе разорне моћи”.

риста Smith излаже скуп „свеобухватних противмера” и поступака, констатујући да је преко модела могуће „поредити терористичке активности у свакој фази са одговарајућим против мерама владе да би се утврдило да ли постоје извесне шупљине у противтерористичкој стратегији”. Тако региструјемо *један од начина конципирања и анализе контратерористичке стратегије* (Смит и указује да је његов текст предлог оквира „за евалуацију комплетности (свеобухватности) сваке стратегије”). Током припремне фазе противмере су безбедносног карактера („усредсређене на прикупљање обавештајних података и надгледање са циљем да се открију терористичке групе и утврде њихови мотиви и намере”), а што „може коначно да доведе до превентивних удара” и што има међународне импликације. Ове мере су углавном реактивног карактера, јер препуштају иницијативу терористима, али постоје и проактивне мере: директне (као што су „када је то могуће, операције удара”) и индиректне – које су углавном политичког карактера²³. Током фазе кризе²⁴ снаге за управљање кризом „олакшавају прелаз на управљање последицама и јачају уверење код јавности да влада, компетентно влада ситуацијом... могу да умање па чак и да спрече озбиљне последице физичке природе”. У фази последица активности државе су „усредсређене првенствено на ублажавање последица и на опоравак од последица напада”²⁵.

Студију европске безбедности „*New European Approaches to Counter Terrorism*” чини сет закључака и препорука за супротстављање тероризму – уз наглашавање да су многи од третираних одговора на терористичку претњу релевантни за проблематику криминала, великих несрећа и природних катастрофа, те да су узете у обзир опасности од оружја за масовно дејство, нестабилне ситуације и организовани криминал²⁶. Констатује се да европске земље могу знатно смањити опасност од тероризма ако усвоје свеобухватан стратешки приступ изложен у студији и уложе у широк спектар технологија (уз шире превентивне мере) – уз назнаку да се апсолутна безбедност не може постићи. Разматрају се²⁷ националне стратегије преко модела „*four Ps*”: *prevention, pursuit, protection and preparation*”, од којих „*прва два настоје да смање претње и друге две да смање рањивост*”. Фокус у борби против тероризма је превенција (тиче се решавања узрока тероризма, настоји да обезбеди интеграцију заједни-

²³ Тачније: „састојале би се од програма усмерених на незадовољства (антипатије) која мотивишу терористичке акције... Индиректним противмерама настоји се да се обликује стратешки амбијент у којем се води борба против тероризма, али те мере тешко је усмерити на посебну терористичку активност и по природи су дугорочне”.

²⁴ Према моделу противмере обухватају: „прикупљање обавештајних података, надгледање, преговарање, удар, техничке противмере, стриктна примена законских мера, контрола прилаза, контрола ваздушног саобраћаја, информативне операције”.

²⁵ Тачније, противмере ће захтевати „честа увежбавања у мирнодопским условима... истрагу напада и хапшење, односно задржавање сумњивих. Влада ће, такође, предузети војне, дипломатске, економске и судске мере. Благовремени обавештајни напори треба да буду усмерени на то да се утврди да ли је терористички напад део координисаног подухвата, да се препоруче превентивни удари, односно да се предузму додатне мере заштите”.

²⁶ Munday et al., 2006.

²⁷ Посебно Ибидем, сегмент 2.2.2.

ца у друштво и решава међународне спорова који могу изазвати незадовољство), али мере обухватају и побољшање безбедности граница и транспорта, заштита подразумева утврђивање критичних компоненти националне инфраструктуре и обезбеђења нивоима одбране или ублажавања напада – што обезбеђује концептуални оквир активности надлежних органа и везе са конкретним мерама и технологијама. *Модел „четири ограде”* (The four fence model) у основи приказује модалитете заштите које се могу јасно дефинисати²⁸. Студија препоручује развој државних КТ стратегија, низ акција са циљем да се: спрече терористичке акције, гоне одговорни, заштити од напада и да се развије отпорност на њих (укључујући процене критичних националних инфраструктура на основу разумевања главних претњи)²⁹. Овај скуп акција је одређен као *Четири плус три пакет* (Four Plus Three Package). При анализи критеријума процене безбедности констатује се да се *ефикасност европских одговора на терористичке претње дугорочно оцењује бројем и утицајем терористичких напада* (колико људи је убијено и/или рањено, који је обим разарања и колика је економска штета), *али да овај критеријум не помаже владама или међународним телима за мерење релативног (не)успеха различитих сегмената своје политике. Потребно је да се политика анализира кроз њене саставне делове* – те студија предлаже оквир за тестирање³⁰, односно, дефинише скуп критеријума по којима влада може да процени ефикасност *КТ активности*. За наш проблемски оквир, и поред изузетног значаја одредница *превенција* (Prevention)³¹ и *гоњење* (Pursuit)³² од јасног значаја су критеријуми:

²⁸ Нешто ближе, Ибидем: „2.4.1 Модел четири ограде ЕССРТ је спровео процену ризика тероризма високог нивоа за ЕУ, посебно у погледу њене критичне инфраструктуре. Ово је урађено уз обраћање пажње на ‘ограде’ које би терористи морали да прескоче, како би напали metu. Модел је користан јер обезбеђује везу између претњи и технологије: ‘ограде’ представљају тачке у изградњи напада на којима употреба технологија може бити од помоћи. Мада ниједна безбедносна ‘ограда’ није потпуно сигурна, што је више ограда које постоје између терористе и његовог/њеног циља то ће више терориста бити обесхрабрен и веће су шансе за њихово хватање или заустављање. Повећан број ограда се може постићи на пример аеродромским стилем безбедности на бродовима, и, где је практично, возовима; провером особља и пртљага и на поласку и по доласку у луке/аеродроме/станице, где је практично; применом мера безбедности на више локација и дистрибутивних мрежа, нарочито оних које су део критичне националне инфраструктуре. Важна питања укључују: ‘ограде’ су обавештајна сазнања, контрола граница, генерални надзор и заштита мета”.

²⁹ Као *главне политичке препоруке* дефинишу се побољшање обавештајне компоненте, снажна политика јавне комуникације и снажно међународно партнерство. Дају се препоруке за сарадњу са земљама ван ЕУ (Ибидем, сегмент студије 1.1.3), које између осталог обухватају рад са кључним партнерима ради *створања међународних стандарда контратерористичких мера*, укључујући област истраживања технологија, промовисање ширег дељења ризика на бази процене; ближу сарадњу са САД (у Proliferation Security Initiative i Container Security Initiative); проширивање напора за борбу против тероризма на друге чланице Г-8 (Русију, Канаду, Јапан) и креирање ближих веза са стратешким партнерима (Кином, Индијом), као и са народима Блиског Истока и муслиманским земљама.

³⁰ Ибидем, 2.6 Security assessment criteria.

³¹ *Превенција* (Prevention) је најтеже проценити јер обухвата шири, инострани и домаћи политички приступ. С тим да се законодавство тестира по мери у којој политици даје снажне инструменте да делује узимајући у обзир етичка и друга ограничења, и при чему се мере требају тести-

- *Заштита (Protection)*: мере заштите критичних националних инфраструктура морају се предузимати уз знање да ће увек преостати простор рањивости (ризика); различита су очекивања ефикасности од специфичних решења, тј. нека безбедносна решења је неопходно променити уколико и не обезбеђују стопостотну ефикасност (нпр. мере на аеродромима); ефекат неких мера би једноставно могао да буде померање напада ка лакшим методама (метама), те је задатак власти да подешава ефикасност мера заштите имајући у виду процене трошкова и ризика; мере заштите не треба узимати без јасне процене делотворности пошто је контратероризам само један фактор заштите критичних националних инфраструктура, односно, владе требају да обезбеде разумљив ниво заштите који одговара процени ризика: као и колико су мере одговарајуће у односу на сваки елемент критичних националних инфраструктура, да ли су неке изlišне, да ли одговарају на симултане нападе на различите елементе инфраструктуре³³;
- *Приправност (Preparedness)*, се може мерити како у апсолутном смислу, тако и квалитативно, кроз вежбе. У основи процена обухвата: потенцијале и могућност да се буде еластичан и брзо се опорави од напада (одговори на веће инциденте, не само услед тероризма, имају много заједничких елемената); основне способности реаговања се могу мерити веома једноставно: бројем ватрогасних возила, возила хитне помоћи и способношћу полиције да буде на располагању на датом месту у датом временском периоду (што се може ценити кроз вежбе, обухватајући и одлучивање под притиском); тестирање процедура управљања кризом, укључујући јасне одговорности појединаца, брзу комуникацију и анализу важних информација, што је први одговор способности, укључујући способности адекватно обученог кадра, са адекватном опремом; доступност болница са хируршким капацитетима; способност да се успоставе и одрже основне друштвене функције, укључујући критичне националне инфраструктуре; дефинисање кризног менаџмента, прво-одговорних и без преклапања дужности; ниво обуке укљученог особља и његово надзирање; елемент заштитне опреме у случају ЦБРН напада.

рати не само у односу на ефикасност за борбу против тероризма већ и њихова ефикасност против других врста криминала.

³² За *гоњење (Pursuit)* показатељи су једноставни: хапшења, елиминације терористичких хелија, долажење до планова напада, индицирање других терориста, као и сазнања која омогућавају даље праћење.

³³ У разматрању питања кризног менаџмента (Ибидем, сегмент студије 2.6.3 Crisis management) издвајамо следећа процедурална питања: да ли постоји центар за управљање кризом и да ли је повезан са оним у другим земљама; колико пажљиво су мере управљања кризом планиране и увежбаване; да ли су организације укључене у управљање кризом интегрисане; да ли организације укључене у кризни менаџмент имају интегрисане, интероперабилне комуникације и добро дефинисане аранжмане за везу; да ли постоји дефинисан ланац командовања, јасна задужења и дефинисана одговорност; да ли постоји договор/одредба око финансирања у хитним случајевима; да ли постоје дефинисане процедуре за поступање са детектованим (сумњивим) нападима, укључујући средства за позивање јединица за оружани одговор; да ли су локација оружаних јединица, њихова спремност и време потребно да дођу до места инцидента усклађени са трошковима; да ли су установљена правила ангажовања када се сумња на непосредни терористички напад – постоји ли проблем правног и етичког баланса у случају ризика да се не делује довољно брзо; да ли је обука за одговарајуће особље адекватна и да ли су одржани добри стандарди; који кораци ће бити предузети да се људи евакуишу на сигурнија места, и које су процедуре којима се оцењују потенцијална подручја на које људи могу да буду евакуисани.

*Препоруке студије су врло детаљне*³⁴, и обухватају предлоге у погледу технологија којима се придаје важна улога. Студија је утврдила да постоји широк спектар технологија на располагању, али да постоје проблеми њене адекватности. Као технологије које би, унапређене, знатно учврстиле безбедносне мере наводе се скенери и друге методе за откривање оружја или опасних супстанци (што побољшава безбедност на аеродромима, и других путника), „smart containers” (указује се на неадекватност постојећих технологија за скенирање великих објеката, нпр. возила), технологије за надзор области и заштиту граница, за личну идентификацију, укључујући биометријске технологије, за брзо откривање и идентификацију хемијских, биолошких и радиолошких супстанци. Уочава се *комплексност и детаљност анализе*³⁵. Даје се и табела 2.1 Physical security solutions, са напоменом да се технологије дате у њој првенствено баве откривањем терористичких активности, али да детекција има ограничену вредност без средстава за заустављање напада. Стога владе требају да размотре које су процедуре (правила ангажовања) одговарајуће (често је мало времена за доношење одлуке), при чему је *циљ да процедуре буду такве да уравнотежују политичка, правна и етичка питања са смањењем ризика да се не делује довољно брзо против осумњичених терориста*³⁶. Идентификују се и изазови у примени технолошких решења. Истиче се ефикасност уређаја за скенирање, разматрају аспекти примене више модела детектора (рецимо, да осетљиви хемијски детектори често пате од унакрсне контаминације), разматра биометрија као још увек недовољно прецизан метод идентификације, у вези с тим проблем различитих стандарда; даљински надзор коришћењем ЦЦТВ на јавним местима; разматра чињеница да не постоји јасна дефиниција онога што

³⁴ Препоруке се тичу ширих акција ЕУ, налажу развој свеобухватне стратегије и јачу оперативну и тактичку структуру, односно, подељене су на политичке и институционалне активности на националном и нивоу ЕУ. Главне теме обухватају развој јединственог стратешког планирања, развој контра-наратива, динамичан процес процене ризика, равнотежу између индивидуалних права и захтева за спровођење закона, флексибилност аранжмане и алокацију ресурса. Први део студије пружа препоруке за акцију у политичкој и области безбедности, други део препоручује приоритетне области за даља истраживања технологија и друштвено-политичких тема (констатује се корист улагање у широк спектар истраживачких области, док се препоруке за истраживања безбедности деле на оне које ће помоћи безбедности умрежених система података, физичкој безбедности људи и локација), трећи део идентификује области у којима владе и друга тела треба да концентришу додатне напоре. Све ове акције треба да буду подржане развојем међународних стандарда за безбедносне мере.

³⁵ Јер се, Ибидем, сегмент студије 1.2.1., дотиче: проблем експлоатације даљинског видео надзора за откривање сумњивих објеката и понашања; откривање објеката испод одеће, повећање резолуције слике, методе откривања оружја или експлозива у опсегу од неколико метара, употреба беспилотних платформи за надзор границе, локација и догађаја; побољшање перформанси детектора хемијских биолошких и радиолошких супстанци повећане поузданости, осетљивости, брзине детекције и идентификације, као и смањења лажних позитивних резултата; методе превенције смртоносних напада усидрених пловила, као што су коришћење посебне мреже за мале чамце; брзе и поуздане методе за лоцирање мина у лукама; методе смањења рањивости приземљених (или у приземљењу) цивилног авиона.

³⁶ Ибидем, стр. 25.

чини сумњиво понашање; указује на чињеницу да бежичној технологији расте популарност и обим примене али да су безбедносна решења неадекватна³⁷.

Док је предмет студије „*Conflict and coherence: The relation between the EU's counterterrorism efforts and other policies*”³⁸ утицај, међузависности и усклађеност контратерористичке стратегије ЕУ са политикама у другим областима. Студија усваја свеобухватнији приступ како би се испитали начини на који контратерористичка политика као целина дотиче друге кључне политике (подједнако, ове контратерористичку политику) – што, указује се, помаже креаторима политике да постану свесни недоследности, да одреде приоритете, уоче ненамерне последице својих одлука које се могу јавити, као и како се инструменти различитих политика међусобно подржавају. Студија испитује кохерентност и (не)усклађеност European Union Counter-Terrorism Strategy и EU Action Plan on Combating Terrorism (прописа и других службених докумената објављених од стране ЕУ институција и подређених органа) с једне стране, и различитих политика ЕУ на другим пољима с друге стране. *Испитујући принципе који леже у основи циљева различитих области политика студија региструје усклађеност са принципа контратерористичке стратегије – у студији се идентификују тачке кохерентности и сукоба, те извлаче закључци о њиховој природи. Идентификују се циљеви политике по областима без обзира да ли утичу на контратероризам, а како би се идентификовали они циљеви који јачају или штете контратерористичкој стратегији. Односно, како би се извели политички приоритети у вези контратероризма, који се анализирају преко кластера*³⁹. Полазећи од става да је контратероризам вишедимензионална политика која треба да обухвати широк спектар политичких инструмената, указује се да је то евидентно у European Union Counter-Terrorism Strategy (2005) и Countering International Terrorism: the United Kingdom's Strategy (2006). Ове стратегије показују колико широко контратероризам може бити схваћен: пошто су мере у распону од контроле граница, третмана етничких мањина до кризног менаџмента и преображаја у области одбране. Међутим, назначаваче се да има *мало истраживања начина на који контратероризам може да утиче на друге политичке приоритете, те да се контратероризам, као и већина других политика, често испитује одвојено од других политика – или се имплицитно третира као да има приоритет над другим политикама.*

³⁷ Ибидем, сегмент студије 2.4. Везано за истраживања из социјалне и политичке области, Ибидем, сегмент студије 1.2.3., истиче се да би истраживања у одређеним областима додатно учврстила КТ стратегије, од којих за наш проблемски оквир издвајамо: етичке импликације безбедносних технологија, уз развијање кодекса понашања и најбоље праксе њиховог коришћења, понашање људи у кризи, реакције на упозорења и претње безбедности, савети јавном мњењу, разумевање осећања грађана о (не)безбедности, трошкови безбедности – укључујући потенцијалне трошкове неуспеха да се на адекватан начин заштити од напада.

³⁸ Conflict and coherence: The relation between the EU's counterterrorism efforts and other policies, *Transnational terrorism, Security & the Rule of Law*, Deliverable 12a, Work package 6, 12 November 2008, Internet.

³⁹ Анализирани су кластери: *Tackling root causes, Security through technology, Border security, Information and investigation, Denying access to resources, Disaster response, The burden of monitoring, Privacy, Supporting unpopular regimes, Economic protectionism.*

Од значаја је и констатација да се *многи контратерористички инструменти, посебно у Protect, Prevent и Respond ланцу могу користити против других претњи, које предходе контратероризму – те треба дефинисати 'dual use' мере*⁴⁰.

Закључак

Конципирање кохерентног теоријског оквира менаџмента безбедности у спорту, дисциплине у развоју, треба отпочети са разматрањем безбедносних ризика и претњи, тј. прво дефинисати значење појмова. Потом назначити облике претњи, јер су безбедносни ризици и претње у спорту врло разноврсни⁴¹. Затим настојати изградити инструменте (што прецизније индикаторе) за процену ризика. Пошто безбедносна процена мора тежити објективности, јер је основ предузимања мера. А мере захтевају ангажовање ресурса, које је потребно оптимално трошити⁴².

⁴⁰ Тако кластер који обухвата побољшање размене информација у оквиру безбедности граница – Шенгенски информациони систем – показује да се *политика заштите граница ЕУ* може посматрати као начин борбе против организованог криминала и трговине људима, усклађен са стратегијом борбе против тероризма (која је на врху агенде међународне политике). Види ближе, Ибидем, 3.3 Border security.

⁴¹ Безбедносне претње и ризике у спорту можемо систематизовати преко следећих (често повезаних) проблемских целина: прво) безбедносни ризици и претње у ужем смислу, посебно: они који проистичу из ризика који носе спортски догађаји као масовни скупови или низ скупова (спорадични инциденти, саобраћајни ризици), немири (сукоби навијача већих размера) и хулиганизам, тероризам, организовани криминал и корупција (намештање спортских резултата и др.), специфичне претње (рецимо, оне које захтевају предузимање мера на заштити националних талената; допинг – који се исказује преко више димензија: етичке, криминалне и/или здравствене); друго) техничко-технолошки аспекти угрожавања безбедности (укључујући, рецимо, архитектонске и грађевинске стандарде који смањују ризик од последица пожара, урушавања трибина); треће) угрожавање заштићених информација; четврто) претње у финансијској области; пет) остали безбедносни ризици који проистичу из непоштовања безбедносних норми, стандарда и процедура (овај сегмент се, између осталог, тиче исправности/адекватности спортске опреме – рецимо код аутомобилизма, мотоциклизма).

⁴² Досадашња разматрања, мада се углавном тичу великих спортских догађаја, пружају неке елементе за идентификовање фактора од значаја за процену безбедносних ризика организовања спортског догађаја:

- Први кластер чине (међусобно условљени) елементи који одређују карактер самог спортског догађаја: општи значај спортског догађаја (овде је кључно да ли се ради о мега спортском догађају, односно међународном, националном или регионалном (локалном) спортском такмичењу; ко су учесници; да ли је то такмичење у једном спорту или у више њих); релативни значај спортског догађаја (првенство или квалификације – у којој фази је такмичење и од каквог је релативног значаја за екипе); да ли постоје новодетектоване или су и у ранијем периоду испољене претње (нпр. екстремне навијачке групе); број учесника и посетиоца; број и обученост особља задуженог за организацију и безбедност (укључујући и волонтере); расположивост и/или квалитет безбедносних технологија; дужина трајања догађаја (да ли се ради о једном спортском догађају или низу повезаних спортских дешавања); објекат/простор одигравања; време одржавања;

- Други кластер чине детерминанте које носи шири социјални и/или културни миље (држава, место, култура, историја, елементи који одређују евентуалну повезаност спортског догађаја са

Истраживачко поље менаџмента безбедности у спорту су и нормативна решења која се односе на сферу безбедности у спорту, актери укључени у реализацију мера безбедности спортских активности (снаге безбедности, службе за реаговање у акцидентним ситуацијама, потом друге укључене институције, асоцијације, организације), као и модалитети и принципи њиховог организовања, координације и сарадње. Основна вредност која се штити су људи/грађани, али ентитете и процесе у спорту који су под заштитом (и тако чине проблемске оквира менаџмента безбедности) можемо посматрати и преко две (повезане) димензије: статичке: спортски објекти, спортски центри, кампуси – инфраструктура спортских организација и савеза, средства спортских организација (превозна средства, опрема), инфраструктура која може привремено бити везана за спортисте и спортске активности (нпр. арене, привремени смештајни капацитети спортских клубова и екипа на припремама и/или такмичењима), као и објекти специфично везани за спорт (нпр. фан клубови) и динамичке: спортска такмичења, приредбе, манифестације, мега спортски догађаји. Сви елементи проблемских оквира статике и динамике у области безбедности у спорту не подразумевају нужно, посебно не увек, сарадњу са иностраним партнерима, али је, лако је уочити, међународна сарадња (као и пренос технологија, стратегија, и најбољих пракси) посебно битна код мега спортских дешавања и у супротстављању тероризму.

У кругу који чине безбедносне политике и на њима засноване стратегије и изведени пројекти и планови активности, потом њихова реализација, затим њихова анализа и реконцептуализација (која даје основе за конципирање нове политике и за нове правце деловања – ради сврховите и продуктивне анализе безбедносних мера и активности) неопходно је изградити теоријски оквир који омогућава јасан увид у делотворност стратегија. Што подразумева кохерентан аналитички оквир, прегледне показатеље, прецизне и јасне критеријуме. На овакав закључак подстиче излагање појединих аспеката – инструмената конципирања и процене контратерористичке политике, стратегије и мера. Поменуто излагање је такође показало да је контратероризам сложен безбедносни пројекат наглашено одређен, поред безбедносних, политичким и правним аспектима (подразумева формиран нормативни оквир од нивоа политичких, стратешких и оперативних докумената до тактичких правила и процедура, као и изграђене институционалне нивое деловања и специјализоване агенције, до међународне сарадње). Контратероризам указује на значај синергије мера, док се сарадња са медијима издваја као специфичан сегмент. Исказује се обухватност и комплексност концеп(а)та контратероризма – број и карактер укључених актера, проблеми њихове сарадње, правци деловања у многим друштвеним сферама, потреба формирања разноврсних механизма – уз спољне детерминанте које ове оквира одређују. Изложени модели евалуације контратерористичких концепата (а они су само примери) могу дати елементе, истраживачке инструменте, као и конкретне индикаторе потребне код планирања и

ширим друштвеним, политичким, културним, или дешавањима која имају директнији значај са аспекта безбедности).

анализе (успешности) мера безбедности (не само) на великим спортским манифестацијама. Поред тога, уочавамо капацитете контратерористичких инструмената и мера на пољу сузбијања других безбедносних претњи које се могу јавити у спорту (криминалне радње, хулиганизам). Контратероризам је у том смислу од значаја за концептуалне оквире менаџмента безбедности у спорту, имајући у виду да менаџмент као свој први принцип има оперативност (конкретност) која подржава шире стратегије и њихове примене.

Уз конципирање безбедносне стратегије (из ње изведених планова и мера), сарадњу укључених безбедносних субјеката, њихову обуку, такође се и примена технологија (не само уочено у елаборирању контратероризма) исказала као веома битан фактор смањења безбедносних ризика.

Закључује се да је у постављању теоријског оквира за развој менаџмента безбедности у спорту потребно укрштати теоријска полазишта, подржавајући мултидисциплинарност као претпоставку (што су показали изложени безбедносни аспекти великих спортских догађаја – а као тесно везани за социопсихолошке, социолошке, културолошке, као и економске аспекте). Безбедносни менаџмент јесте основ, али он не може испунити своју сврху уколико не уважава перспективе наука о спорту, социолошких, организационих, политичких, правних наука. Уз очување свог предметног оквира, менаџмент безбедности у спорту, даље градећи свој предмет, мора имати у виду шири контекст, уважавати разноврсне теоријске аспекте и дисциплинарне прилазе, тиме задобити отворену теоријску перспективу. То је начин да одговори својој мисији: стварање теоријских оквира и оперативних поставки усмерених ка заштити спортиста, спортских објеката и организација, спортских манифестација, посетиоца спортских приредби, особља укљученог у њихову организацију, често заштити националних интереса, као и вредности које спорт штити и развија.

Литература:

1. Concepts of Terrorism: Analysis of the rise, decline, trends and risk, *Transnational terrorism, Security & the Rule of Law*, Deliverable 5, WP 3, Dec. 2008, Internet, <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/WP3%20Del%205.pdf> (07.06.2014.)
2. Conflict and coherence: The relation between the EU's counterterrorism efforts and other policies, *Transnational terrorism, Security & the Rule of Law*, Deliverable 12a, Work package 6, 12 November 2008, Internet, <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/WP6%20Del%2012a.pdf> (09.06.2014)
3. John Miller, Frank Veltri, Andy Gillentine, „Spectator Perception of Security at the Super Bowl After 9/11: Implications for Sport Facility Managers”, *The SMART Journal*, Volume 4, Issue 2, Spring/Summer 2008, pp. 16-25
4. Mišković Svetlana, Miljanović Vujadin, Amedovski Damir, „Implementacija bezbednosnog menadzmenta u sportskom menadzmentu”, *Menadzment u sportu: Naučni časopis iz oblasti menadzmenta u sportu*, br. 1, str. 77-83, Beograd, 2010

5. Munday, Peter et al., *New European Approaches to Counter Terrorism*, ESSTRT Deliverable D6-1, Final Report, 21 March 2006, Internet, http://www.cmi.fi/images/stories/publications/reports/2006/ESSTRT_final_report.pdf (09.06.2014.)
6. Richard Giulianotti and Francisco Klauser, „Introduction: Security and Surveillance at Sport Mega Events”, *Urban Studies*, 48(15) 3157–3168, November 2011
7. Selliaas, Andreas, „From Internationalization of Terrorism to the Internationalization of Anti-terrorism: The Role of the Summer Olympic Games of Anti-terrorism”, Norwegian Institute of International Affairs, *NUPI paper* No. 693 – 2005, Internet, <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Publications/Detail/?lng=en&id=27838> (13.05.2014.)
8. Smith, J. Andrew, „Borba protiv terorizma”, *Bezbednost*, vol. 45, br. 3, str. 476-486, Beograd, 2003.
9. Stacey, A. Hall, „Sport Event Safety and Security: The Importance of Training Your People”, *Security Magazine*, June 2010, Internet, <http://www.securitymagazine.com/articles/sport-event-safety-and-security-the-importance-of-training-your-people-1> (13.05.2014.)
10. Tracy Taylor and Kristine Toohey, „Impacts of Terrorism-related Safety and Security Measures at a Major Sport Event”, *Event Management*, Vol. 9, pp. 199-209, 2006.

SPORT MEGA EVENTS AND COUNTERING TERRORISM TREAT

Summary: The article addresses sport mega events and terrorism, and related aspects of counterterroristic policies, strategies and measures. The article aims to suggest some important elements for the establishment of theoretical framework of security management in sports based on the analysis of the issues marked in the paper. Sport mega events stand out due to their scope and a complexity of measures caused by the security risks of their conduct, including the threat of terrorism, especially because of consequences that may be a result of an effective terrorist attack. These issues are treated due to their phenomenological (and theoretical) multiplicity in order to show the complexity of the issue of security management in sport through the consideration of their interrelation. The article concludes that this security management discipline, while preserving its own theoretical perspective in this issue, must consider a broader context, respect diverse theoretical approaches, and therefore ensure an open, encompassing theoretical perspective.

Key words: security management, sport, security risks, security treat, terrorism, counterterrorism (antiterrorism)